

Sygn. akt II CSK 355/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Anna Wasiak

w sprawie z powództwa "AW." - Spółki Akcyjnej
przeciwko "A." - Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości
o stwierdzenie nieważności uchwał wspólników,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 30 stycznia 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 lutego 2008 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka AW. Spółka Akcyjna domagała się stwierdzenia nieważności uchwał nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników pozwanej A. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nr 1/2007 i nr 2/2007 z dnia 19 lutego 2007 r. oraz nr 2/2007 i nr 3/2007 z 3 kwietnia 2007 r., jako sprzecznych z prawem (art. 910 § 1 pkt 1 k.p.c.).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc zarzut braku legitymacji powódki do zaskarżenia uchwał oraz wskazując na ich zgodność z prawem.

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 18 października 2007 r. uwzględnił powództwo w całości, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

W toku egzekucji świadczenia pieniężnego w kwocie 30.000.000 zł wszczętej na wniosek spółki AW. przeciwko Z.K. dokonano zajęcia 100 udziałów dłużnika w spółce A. o wartości 50.000 zł wraz z prawami i świadczeniami przypadającymi z tych udziałów. W chwili dokonania zajęcia Z.K. był jedynym wspólnikiem spółki A. Postanowieniem z dnia 24 listopada 2004 r. Sąd Rejonowy w G. ogłosił upadłość tej spółki z możliwością zawarcia układu. W dniu 19 lutego 2007 r. Z.K., wykonując uprawnienia zgromadzenia wspólników, podjął uchwałę nr 1/2007, którą podwyższył kapitał zakładowy spółki z kwoty 50.000 zł do kwoty 400.000 zł poprzez utworzenie 700 nowych udziałów o wartości po 500 zł każdy, uprzywilejowanych co do głosu i co do dywidendy. Na tym samym zgromadzeniu podjęta została uchwała nr 2/2007, mocą której dokonano zmian w umowie spółki związanych ze zwiększeniem kapitału zakładowego. Nowo utworzone udziały objęła K.K. i zostały one pokryte gotówką.

W dniu 3 kwietnia 2007 r. nadzwyczajne zgromadzenie wspólników spółki A. podjęło kolejną uchwałę nr 2/2007 podwyższającą kapitał zakładowy spółki z kwoty 400.000 zł do kwoty 1.000.000 zł poprzez utworzenie 1.200 nowych udziałów o wartości nominalnej po 500 zł każdy, uprzywilejowanych co do prawa głosu i co do dywidendy. Również i te nowe udziały zostały objęte przez K.K. i pokryte gotówką.

Uchwałą nr 3/2007 podjętą na tym samym zgromadzeniu dokonano stosownych zmian w umowie spółki.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy uznał, że podwyższenie kapitału zakładowego spółki A. było działaniem sprzecznym z art. 910 § 1 pkt 1 k.p.c., godzącym w cel zajęcia udziałów w postępowaniu egzekucyjnym. Udziały przedstawiają nie tylko określoną wartość nominalną, ale również odzwierciedlają wartość całego majątku spółki, jako że określają one stopień partycypacji w kapitale zakładowym spółki oraz zakres praw wspólnika do majątku spółki. W następstwie uchwał podwyższających kapitał zakładowy spółki udziały dłużnika nie stanowiły już odpowiednika całego majątku spółki, lecz stały się wyłącznie 1/20 części uprawnień do tego majątku. Ich wartość uległa zatem zmniejszeniu wskutek działań sprzecznych z prawem, będących w istocie rozporządzeniem zajętymi udziałami. Powódka posiada legitymację do zaskarżenia uchwał zmierzających do osłabienia przysługującego jej prawa, a uprawnienie to wynika z art. 910² § 1 *in fine* k.p.c.

Sąd Apelacyjny, na skutek apelacji pozwanej, wyrokiem z dnia 21 lutego 2008 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu. Sąd Apelacyjny uznał, że powódce nie przysługuje legitymacja czynna do zaskarżenia uchwał objętych żądaniem pozwu. Podkreślił przy tym, że art. 250 k.s.h. określa zamknięty krąg podmiotów uprawnionych do zaskarżenia uchwały wspólników, zaś art. 910² § 1 k.p.c., statuujący ogólne uprawnienie wierzyciela do podejmowania czynności mających na celu zachowanie zajętego prawa, nie stanowi podstawy odejścia od tej reguły. Zajęcie udziałów nie pozbawia dłużnika prawa do wykonywania uprawnień korporacyjnych. Dokonywanie czynności zachowawczych nie obejmuje zatem realizacji uprawnień o charakterze korporacyjnym, a prawo zaskarżania uchwał jest pochodną takich uprawnień. Regulacja zawarta w art. 910² § 1 k.p.c. nie daje powódce prawa do zaskarżenia uchwał pozwanej także z tego względu, że między nią a pozwaną nie zachodzi relacja, o jakiej mowa w art. 910 § 1 k.p.c. Przedmiotem zaskarżenia w niniejszej sprawie jest czynność podjęta przez spółkę, a nie przez dłużnika.

Sąd Apelacyjny wskazał, że powództwo nie mogłoby być uwzględnione również z przyczyn merytorycznych. Głosowanie za podjęciem uchwały jest wykorzystaniem uprawnienia korporacyjnego, które nie doznaje ograniczenia wskutek zajęcia udziałów. Dłużnik głosując za podwyższeniem kapitału zakładowego poprzez utworzenie nowych udziałów nie dokonał czynności majątkowej w stosunku do swoich udziałów. Pomiędzy wartością majątku spółki a wartością jednego udziału nie zachodzi tego rodzaju zależność, że zmiany wysokości kapitału zakładowego spółki w sposób automatyczny i proporcjonalny wpływają na wartość udziałów. Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala ocenić zaskarżonych uchwał inaczej, aniżeli działanie zmierzające do dokapitalizowania spółki, umożliwiającego restrukturyzację jej zadłużenia w ramach toczącego się postępowania upadłościowego z opcją zawarcia układu.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. powódka podniosła zarzuty naruszenia:

- art. 910² § 1 k.p.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że przepis ten nie rozszerza kręgu podmiotów uprawnionych do żądania stwierdzenia nieważności uchwały zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i nie może stanowić samoistnej podstawy do zaskarżenia takiej uchwały przez wierzyciela, na rzecz którego w postępowaniu egzekucyjnym dokonano zajęcia udziału,

- art. 250 k.s.h. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że przepis ten określa zamknięty krąg podmiotów uprawnionych do zaskarżania uchwał zgromadzenia wspólników,

- art. 252 k.s.h. w związku z art. 910 § 1 k.p.c. przez błędną wykładnię prowadzącą do uznania, że głosowanie przez dłużnika, którego udziału zostały zajęte, za utworzeniem nowych udziałów i podwyższeniem kapitału zakładowego nie stanowi czynności majątkowej w stosunku do jego udziałów oraz czynności rozporządzającej w rozumieniu art. 910 § 1 pkt 1 k.p.c.,

- art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. przez ich niezastosowanie i nierozpoznanie podstawy powództwa sprowadzającej się do zarzucenia

zaskarżonym uchwałom sprzeczności z celem zajęcia udziałów wyrażonym w art. 911⁶ § 1 k.p.c.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia w całości.

Pozwana w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadniczą przesłanką kwestionowanego rozstrzygnięcia było uznanie przez Sąd Apelacyjny, że powódce nie przysługuje legitymacja do wniesienia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał zaskarżonych pozwem. Niezależnie od tego Sąd ten wskazał, że powództwo nie mogłoby być uwzględnione także z przyczyn merytorycznych, gdyż zaskarżone uchwały nie naruszają prawa i nie pozostają w sprzeczności z celem zajęcia udziałów. Podniesionym w skardze kasacyjnej zarzutom kwestionującym powyższą ocenę nie można odmówić słuszności.

Uprawnienia wspólnika wynikające ze stosunku uczestnictwa w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością tradycyjnie dzieli się na majątkowe, takie jak np. prawo do dywidendy, prawo do uczestnictwa w podziale nadwyżki likwidacyjnej, prawo do rozporządzania udziałem oraz korporacyjne, które obejmują m.in. prawo do uczestniczenia w zgromadzeniu wspólników i głosowania nad uchwałami, prawo do kontroli, prawo wyboru władz spółki. Do tej drugiej grupy – według stanowiska doktryny – zalicza się prawo do zaskarżania uchwał.

W judykaturze, wypowiedziany został pogląd, że wymieniony podział uprawnień wspólnika pozostaje aktualny również na gruncie art. 910² k.p.c., w związku z czym wierzyciel – z mocy egzekucyjnego zajęcia udziałów dłużnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością – nie może wykonywać uprawnień do uczestnictwa w zgromadzeniu wspólników i do głosowania nad uchwałami podejmowanymi przez wspólników (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2005 r., III CZP 57/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 116). W uzasadnieniu tego zapatrywania wskazano, że o ile przyznanie wierzycielowi możliwości wykonywania uprawnień zwanych tradycyjnie prawami majątkowymi jest w pełni uzasadnione celem zajęcia udziałów, o tyle przyznanie wierzycielowi takiej

możliwości co do uprawnień nazywanych korporacyjnymi nie miałoby takiego uzasadnienia i godziłoby w godne ochrony interesy wspólników – zarówno tego, którego udziały zostały zajęte, jak i pozostałych. Wierzyciel, uzyskując z mocy zajęcia uprawnienie do uczestniczenia w zgromadzeniu wspólników i głosowania nad uchwałami, mógłby znacząco ingerować w działalność spółki, a nawet zagrozić jej bytowi, jeżeli bowiem samo zajęcie udziałów podlega kontroli sądu w wyniku skargi na czynność komornika, to akty wykonywania przez wierzyciela tzw. uprawnień organizacyjnych nie podlegałyby już takiej specjalnej kontroli.

Niewątpliwie argumenty powyższe w pełni uzasadniają stanowisko wyrażone w powołanej uchwale. Powstaje jednak wątpliwość, czy przemawiają one również na rzecz poglądu, który zaważył na treści zaskarżonego wyroku, a zgodnie z którym, wierzyciel z mocy zajęcia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie jest legitymowany do zaskarżenia uchwały wspólników o podwyższeniu kapitału zakładowego i ustanowieniu nowych – obok zajętych już - udziałów w spółce. Uchwała taka może oddziaływać na realizację prawa wierzyciela do zaspokojenia się z zajętych udziałów. Udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością stanowią część kapitału zakładowego tej spółki i wyznaczają zakres praw wspólnika do majątku spółki. Zwiększenie liczby udziałów po dokonaniu zajęcia udziałów może prowadzić do zmniejszenia uprawnień wynikających z zajętych udziałów w stosunku do kapitału zakładowego i ograniczyć możliwość egzekucyjnego zaspokojenia wierzyciela (art. 911⁶ k.p.c.). Oczywiście jest bowiem, że skoro wierzyciel może zaspokoić się z dywidendy przypadającej na zajęte udziały, to utworzenie nowych udziałów powoduje, iż dywidenda ta – w braku odmiennych postanowień w umowie spółki (art. 191 k.s.h.) - ulega zmniejszeniu. Uprzywilejowanie nowo utworzonych udziałów co do dywidendy jeszcze bardziej potęguje ten efekt. Zmniejszenie uprawnień wynikających z zajętych udziałów wpływa też na obniżenie ich wartości sprzedażnej. Odmienne zapatrywanie Sądu Apelacyjnego, nie dostrzegające tej prostej zależności, trzeba uznać za nieuprawnione.

Krąg podmiotów uprawnionych do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników określa art. 250 w związku z art. 252 § 1 k.s.h. Wierzyciel prowadzący egzekucję z udziałów w spółce nie został tam wymieniony.

W regulacji tej, podlegającej wąskiej wykładni (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2007 r., III CZP 94/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 95, mającej moc zasady prawnej), nie można zatem doszukiwać się legitymacji wierzyciela do zaskarżenia uchwały. Warto jednak zauważyć, że w art. 250 k.s.h. uprawnienie do zaskarżenia uchwał przyznane zostały również podmiotom nie posiadającym udziałów w spółce.

Legitymacja do zaskarżenia uchwały wspólników może wynikać z przepisów szczególnych w stosunku do art. 250 k.s.h. (np. likwidatora – z art. 280 k.s.h.) lub mieć swoje źródło w generalnej kompetencji niektórych podmiotów do wnoszenia powództw (m.in. w przypadku prokuratora). Trudno nie dostrzec, że prawo do zaskarżania uchwał ukształtowane zostało zatem nieco inaczej niż inne prawa korporacyjne. Trzeba też odnotować, że podział praw udziałowych na uprawnienia majątkowe i korporacyjne nie jest podziałem dychotomicznym. W doktrynie nie brak liczy wypowiedzi kwestionujących w ogóle zasadność dokonywania takiego podziału, bądź możliwość jego automatycznego utożsamiania z prawami majątkowymi i niemajątkowymi w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

Zgodnie z art. 910² § 1 k.p.c., z mocy zajęcia wierzyciel może wykonywać wszelkie uprawnienia majątkowe dłużnika wynikające z zajętego prawa, które są niezbędne do zaspokojenia w drodze egzekucji, może podejmować również wszelkie działania, które są niezbędne do zachowania prawa. Stosownie zaś do § 2 tego artykułu, jeżeli zachodzi potrzeba realizacji innych uprawnień wynikających z zajętego prawa niż wymienione w § 1, sąd na wniosek dłużnika lub wierzyciela albo z urzędu ustanowi zarządcę. Odnosząc przytoczone unormowania do tradycyjnego podziału praw wspólnika, należy uznać, że wskutek zajęcia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością wierzyciel zasadniczo nie jest uprawniony do wykonywania praw korporacyjnych. Może on jednak podejmować - poza wykonywaniem uprawnień majątkowych dłużnika wynikających z zajętego prawa – wszelkie czynności zachowawcze. Z zestawienia treści obu paragrafów art. 910² wynika zatem, że wykonywanie praw korporacyjnych, do których odnosi się § 2, nie obejmuje czynności zachowawczych, zastrzeżonych w § 1 na rzecz wierzyciela. Skoro podjęcie uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego

i utworzeniu nowych udziałów zagraża uprawnieniu wierzyciela do zaspokojenia się z zajętych udziałów, a nawet może zniweczyć to uprawnienie, to jedynym skutecznym środkiem przeciwdziałania temu niebezpieczeństwu (działaniem zachowawczym) pozostaje powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały. Należy więc uznać, że wierzycielowi, z mocy zajęcia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, przysługuje legitymacja do wytoczenia takiego powództwa, a jej podstawę stanowi art. 910² § 1 *in fine* k.p.c. będący przepisem szczególnym w stosunku do art. 250 k.s.h. Uprawnienie to daje wierzycielowi możliwość uzyskania na drodze sądowej realnej ochrony przed działaniami zmierzającymi do udaremnienia zaspokojenia się z zajętego udziału, bez ryzyka znaczącej ingerencji w sprawy spółki.

Ocena merytoryczna żądania stwierdzenia nieważności uchwały wspólników w aspekcie jej zgodności z prawem powinna obejmować także głosy wspólników składających się na tę czynność prawną (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 1992 r., I CRN 38/92, OSNCP 1993, nr 3, poz. 45).

Sąd Apelacyjny podejmując zaskarżone rozstrzygnięcie wyszedł z odmiennych założeń. Przyjął, że art. 910² § 1 k.p.c. nie może stanowić podstawy legitymacji czynnej powódki w niniejszym procesie i uchylił się od przeprowadzenia oceny oświadczeń wspólników konstytuujących zaskarżone uchwały pod kątem ich zgodności z prawem (art. 910 § 1 k.p.c.). Uchybił przez to podniesionym w skardze kasacyjnej przepisom prawa materialnego i procesowego, co czyni tę skargę usprawiedliwioną.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.